

روایتی از قدیمی ترین دسته های عزاداری بازار تهران

۲۶ مهر ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۴۲

سراسر بازار بزرگ تهران که قدم بزنی، پرچم های سیاهی را می بینی که در سر هر گذر به اهتزاز در آمده و روی آن ها ذکر یاحسین(ع) نقش بسته است.

جایگاه اجتماعی و نقش فرهنگی و سیاسی بازار کلانشهرها، بارها و بارها در دوره معاصر در صفحات تاریخ ورق خورده و جلوه کرده است.

بزرگداشت عاشورا و برپایی دسته های بزرگ عزاداری نیز از برنامه های ثابت بازاریان از قدیم تاکنون بوده است. با مرور بزرگترین دسته های عزاداری تهران، نام بازاریان و اصناف مختلف به میان می آید و نام اشخاصی مانند طیب حاج رضایی زنده می شود.

خانه طیب حاج رضایی که زمانی بزرگترین دسته عزاداری تهران از آن جا حرکت می کرد، اکنون مخروبه ای نیم قامت است که اگر مسئولان یکی دو سال دیگر هم غفلت کنند، به خاطره ها می پیوندند.

هیئت از همان خانه تشکیل می شد؛ یک سر دسته دروازه غار بود و سر دیگر آن چهار راه سیروس.

بیژن حاج رضایی، پسر طیب درباره عظمت این دسته عزاداری می گوید: این دسته ۴۰ هزار استکان و نعلبکی، ۴۰۰ سماور، بیش از ۵۰ هزار سینی و ۴۰۰ دیگ داشت.

پسر طیب از ۱۵۰ پاتیل خورشتی می گوید که ظهر عاشورا بار می گذاشتند: ظهر عاشورا به همه عزاداران قیمة می دادند. در این ۱۵ سال فقط یک بار غذا کم آمد که به جای آن پول چلوکباب به مردمی دادند که نهار ظهر عاشورا به آن ها نرسیده بود.

این دسته عزاداری ۱۵ سال تمام از همین محل در دروازه غار حرکت می کرد و وقتی به چهار راه مولوی می رسید دسته های دیگر به آن ملحق می شد و به دسته بچه های جنوب شهر تهران مشهور بود.

دسته بچه های جنوب تهران داستان های زیادی دارد؛ از جمله اینکه اداره این دسته عزاداری بر اساس وصیتی به طیب رسیده

بود. اصغر شاطررضا که کشتی گیر بود و پهلوان و زورخانه ای به نام امیرالمومنین(ع) داشت، و حکم پیشکسوتی برای طیب، وصیت کرده بود که او این دسته را پس از مرگش اداره کند و این گونه طیب میاندار بزرگترین دسته عزاداری بازار تهران شد.

فضای ویژه حاکم بر این دسته ها و پذیرایی از هیئت ها هم با توجه به شرایط آن دوره جالب بوده است. یک نمونه آن حوضی بزرگ در خیابان انبار گندم بود که داخل آن شربت درست می کردند.

از دیگر ویژگی های این هیئت، ۱۸ علامت از ۳ تیغ تا ۲۳ تیغ بود. معروفترین علامت این دسته و بزرگترین علامت تهران با ۲۳ تیغه متعلق به این دسته بود. علامتی که چهار سال ساخت آن طول کشید و تیغه بزرگ آن از طلا بود و در اصفهان ساخته بودند.

آخرین باری که این دسته با میانداری طیب به خیابان آمد، ۱۵ خرداد ۴۲ بود؛ عزاداران عکس امام(ره) را به علامت ها زده بودند و هر چه تکلیف شد که عکس ها را بردارند، کسی زیربار نرفت. پنج روز بعد به دستور نصیری، رئیس شهربانی، طیب حاج رضایی دستگیر و پس از مدتی تیرباران شد.

قدیمی های بازار، شنیدنی های بسیاری از دسته های عزاداری دارند. از قدیمی ترین دسته های عزاداری تا تقسیم بندی آن ها و ممانعت برخی از آن ها برای ورود به بازار و...

دسته های عزاداری بر اساس نحوه شکل گیری شان به سه گروه تقسیم می شدند؛ صنف ها، محلی ها و اقوام مهاجر. قدیمی ترین دسته ها هم مربوط به اصناف تهران بود که بسیاری از آن ها هنوز هم دایر و فعال است.

بازار محل رفت و آمد هر سه این گروه ها بود. اما به مرور به دلیل شلوغ شدن بیش از حد بازار و تعدد دسته های عزاداری، قرار شد دسته های محلی به بازار وارد نشوند و در محله های خودشان عزاداری به پایان برسد، نه در بازار تهران.

البته موضوع به این جا ختم نشد؛ با افزایش مهاجرت ها به تهران و به تبع آن ایجاد دسته های عزاداری بیشتر و بزرگتر بار دیگر مشکل پیشین تکرار شد. این بار با تدبیر ریش سفیدان قرار شد اصناف از صبح تا ۳ بعد از ظهر عزاداری کنند و دسته های دیگر مانند آذربایجانی ها از عصر تا ۱۰ شب.

عزاداری بازار، آداب دیگری هم داشت مانند مراسم چهارپایه؛ پایان عزاداری با نوحه سرایی بزرگان مداح بود که در تیمچه حاجب الدوله به روی چهارپایه ای می رفتند و مداحی می کردند.

بازار تهران خاطره عزاداری اصناف بسیاری را در خود دارد که هنوز پابرجا هستند؛ قدیمی ترین آن ها مربوط به صنف بزازهاست که بیش از یکصد سال از قدمت آن می گذرد.

پیش از هر چیز، صدای کوبیده شدن آهن بر فولاد به استقبال می آید؛ سپس تیغه ها و نمادی فلزی از طاووس و کبوتر و... که روی علامت ها سوار می شوند. اینجا قدیمی ترین کارگاه علامت سازی تهران در میدان خراسان است.

این کارگاه و حرفه علامت سازی که غرفه های مختلفی دارد، چهار نسل از پدر به پسر رسیده است.

ورودی کارگاه از سمت راست، محل طاق شال ها و پرهای رنگ شده است که تهیه این پرها و رنگ کردن آن ها داستان ها دارد. بخش دوم کارگاه، ساخت نمادهای روی طاق هاست مانند کبوتر، شیر و طاووس. در بخش دیگر کارگاه، اسکلت علم ساخته می شود و در نهایت تیغه ها در اندازه های مختلف طراحی و ساخته شده و در نهایت همه روی هم سوار می شوند.

حدود ۱۵ نفر در این کارگاه مشغول کار هستند و علامت ها و طوق های آماده شده توسط وانت ها هر نیم ساعت یک بار از در کارگاه به سمت هیئت های عزاداری راه می افتد.

مسئول کارگاه علامت سازی درباره تاریخچه ساخت این ابزار می گوید: قدیمی ترین سندهایی که داریم نشان می دهد ساخت علامت و طوق به شکل موجود از دوره صفویه رونق گرفته است.

او ادامه می دهد: ما در طول سال برای ساخت علامت و طوق و... سفارش می گیریم اما اصل کار ما دو ماه محرم و صفر است. در این دو ماه، کارگاه زنده می شود و گاه حتی وقتی برای چای نوشیدن پیدا نمی کنیم.

ساخت طوق و علامت معمولا حدود دو ماه طول می کشد، اما اگر ویژه باشد و پر از نمادهای مختلف، ممکن است تا یکسال هم ساخت آن زمان ببرد.

بازار بزرگ تهران این روزها حال و هوای محرم گرفته است. تا انتهای هر گذر را که نگاه کنی، کرکره همه مغازه ها پایین است و پرچم یا حسین(ع) بر سردر همه آن ها در اهتزاز.

رنگ سیاه، بارزترین نماد بازار تهران شده است. در بازار بزرگ تهران، به جای مردم، کاسبان در رفت و آمد هستند و همه مشغول نصب پرچم های سیاه و سبز عزاداری. اصناف مختلف هم پارچه های ویژه ساعت مداحی ها و حرکت دسته های عزاداری را سرتاسر بازار نصب می کنند.

از با ارزش ترین بناهای بازار که در دوره ناصرالدین شاه توسط حاج «علی خان حاجب الدوله» ساخته شد « تیمچه حاجب الدوله» است، تیمچه در واقع به معنای کاروانسرا یا سراهای کوچک و سرپوشیده است و در بازار فضای مناسبی برای عرضه

کالاهای گرانبها مانند فرش، دور از آسیب باد و باران و آفتاب. اما همین تیمچه حاجب الدوله خاطرات بسیاری از عزاداری های باشکوه بازار دارد.

تیمچه حاجب الدوله از محل های اصلی عزاداری بازار است. تمام تیمچه را فرش کرده اند و دور تا دور آن را پرچم های عزاداری گرفته است.

تا روز ششم محرم، برنامه های عزاداری تیمچه از صبح اول وقت آغاز می شود و تا ظهر ادامه دارد. پس از مراسم بار دیگر تیمچه به حالت عادی خود بر می گردد و کسب و کار ادامه پیدا می کند. اما از روز هفتم تیمچه و مغازه های آن یکسر پشت پرچم ها و پارچه نوشته های سیاه پنهان می شود و جای خود را به دسته های عزاداری بازار می دهد.

نکته جالب اینکه چهارپایه های معروف تهران که عزاداری دسته های قدیمی بازار با مداحی و مرثیه خوانی بر روی آن ها به پایان می رسید، هنوز در این تیمچه وجود دارد.

بازار تهران بار دیگر خود را برای عزاداری واقعه عظیم عاشورا آماده کرده است. این روزها بازار رنگ سیاه به خود گرفته و آماده عزاداری بزرگ عاشورا است.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۱۸۸۳/تیرین-قدیمی-روایتی>